

Poezija
baroka
XVII i
XVIII vijek
ANTOLOGIJA

Hrvatsko pjesništvo Boke kotorske - Ivan Krušala "Pjesna od boja peraškoga" DIGITALNA ANTOLOGIJA

Ivan Krušala

Projekt Digitalna antologija "Hrvatsko pjesništvo Boke kotorske" financiran je iz sredstava Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore
Autor projekta: Dijana Milošević
Projekt je podržan od Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore

Sadržaj

IVAN KRUŠALA - Pjesna od boja PERAŠKOGA	3
Pjesna od boja PERAŠKOGA u napadanje od Turaka na 15. svibnja godišta 1654.....	5
LITERATURA.....	8

Mapa putovanja Ivana Krušale, XVIII vijek
(istorijsko – umjetnička zbirka Muzeja grada Perasta)

IVAN KRUŠALA - PJESNA OD BOJA PERAŠKOGA¹

"Krušala je je porijeklom iz na Peloponezu. Zvao se Hasan Usagić, a otkupio ga je i posinio Matija Krušala iz Perasta, koji je bio bez poroda. Zato ga Ivan na kraju svoje pjesme naziva "poćajkom". Učio je u Rimu u Kolegiju neofita. Doktorirao je teologiju u Padovi. Umro je u Perastu 28. 12. 1735. godine.

Krušala se 1719. god. nalazi sa admiralom Matijom Zmajevićem u Petrogradu. Između 1725. i 1728. god. bio je sekretar grofa Save Vladislavića u Rusiji i Kini. Prilikom jednog putovanja po Rusiji i Kini, napisao je putopisnu pjesmu na italijanskom jeziku, ali samo sa suhim nabranjem geografskih podataka.

Pjesma o peraškom boju napisana je oko 1709. godine, jer je te godine Krušala zamjenjivao peraškog opata - župnika Zambelića i imao pravo na titulu opata, kako sam sebe na kraju pjesme naziva.

Napad na Perast se zbilo u kandijskom ratu (1845. - 1669.), kada je Boka postala poprište borbi. Inicijative Mletačke Republike su išle najprije na Bar, a poslije neuspjeha - na Risan. Tu je flota generalnog providura Foskola privremeno zauzela to utvrđenje 1649. godine. Turci su se povukli u Korojeviće, da bi se poslije odlaska mletačke flote vratili u Risan. U akciji osvajanja Risna istakli su se Peraštani. Ta kratka risanska avantura, kao i peraška saradnja u napadu na Popovo 1654. god., kada se zadobilo veliko roblje i ugrabila zastava turskog zapovjednika, dovela je do turskog napada na Perast 15. maja 1654. godine.

Peraštani su dan ranije obaviješteni o napadu, pa, iako malobrojni zbog odsustva tridesetak brodova sa domaćim pomorcima, kap. Krsto Visković uspijeva da organizira sistematski otpor. Glavna uporišta su bila mjesna tvrđava i devet kula na raznim pozicijama Perasta. Štedeći municiju i zalijetajući se izvan utvrđenja, oni su uz pomoć hajduka i svega stotinak vojnika iz Kotora izazvali pravu paniku među napadačima. Ova je uslijedila naročito u času pogibije turskog komandanta Mehmed-age Rizvanagića.

Ovaj trenutak istorije Perasta ne samo da je otklonio jednu sasvim realnu opasnost od turskog ropstva, nego je postao simbol kolektivnog otpora, iz čijeg se spomena crpila energija za daljnje napore i iskušenja. Mnoge narodne i umjetne pjesme, umjetnička djela i vjerske funkcije, vezane su baš za taj dramatični događaj. Glas o pobjedi doveo je u Perast, odmah poslije bitke, i Petra Zrinskog.

Krušala je predstavnik umjetničkog epa, koji je još sav pod uticajem usmene hroničarske narodne poezije. Zato i u njegovim trinaesteračkim rimovanim

¹ Poezija baroka XVII i XVIII vijek, ANTOLOGIJA, Titograd, 1976, str. 59. - 61.

Hrvatsko pjesništvo Boke kotorske - Ivan Krušala "Pjesna od boja peraškoga"

distisima dominira spori dah bugarštica. Pisao je na osnovu iskaza učesnika i arhivskih dokumenata, što izrično navodi na kraju epa. U pjesmi se osjeća i nepotpuno poznavanje narodnog jezika, što i sam priznaje („malo vještan od jezika sad slovinskoga"). Krušalin tekst se pjevao 22. jula svake godine na tradicionalnoj „fašinadi". Muzički napjev, koji su obradili Riči (Ricci) i De Sarno, sačuvao je, kako izgleda, ne samo najstariji poznati napjev Boke Kotorske, nego i način pjevanja bugarštica. (Miloš Milošević, najstariji sačuvani melografski zapis narodne pjesme u Boki Kotorskoj i pitanje pjevanja bugarštica u Perastu, Zvuk 1, Sarajevo 1975., str. 58.- 63.)

Krušalina pjesma je u cjelini objavljena god. 1854. ("Spievanje događaja boja peraškoga na 15. svibnja 1654." u Trstu) i 1928. god. (Pavao Butorac, Gospa od Škrpjela, Sarajevo, str. 140.). Djelimično pjesma je objavljena i u antologiji "Prednjegoševsko doba", Titograd 1966. str. 142. - 147.

Kao osnov za objavljivanje ove pjesme uzet je štampani tekst u Trstu 1854. godine. Taj tekst smo na nekoliko mjesta ispravljali prema jednom prepisu iz prve polovine XIX vijeka, kada se radilo o sigurnim greškama. Sam rukopis nijesmo uzeli za osnov objavljivanja, jer su i u njemu vršene sigurne modernizacije. Dovoljno je navesti početak: "Pošto bi uzet Risan, mjesto, od Mlečanina". Rukopis je vlasništvo Gracije Brajkovića."

Portret Ivana Krušale (istorijsko – umjetnička zbirka Muzeja grada Perasta)

PJESNA OD BOJA PERAŠKOGA U NAPADANJE OD TURAKA NA 15. SVIBNJA GODIŠTA 1654.²

Potle uzetja Risna mjesta od Mlečanina
Ne ostade već u Risan jednog Turčina,
Neg' u Klobuk ercegovski svi se priniješe
I osvetu proć Perastu sobom poniješe,
Vjerujući da je Perast jur Mlečanima
Sved lažeći, uzrokovô razsuće njima.
Zato paši Ercegovcu plaču se i mole
Da na Perast ljuto osveti njihove bole.
Kad se paša njima skloni to pogoditi,
Mehmed agi on naredi vojsku voditi
I na Perast š njom udarit ništa žaleći,
Blago i čeljad zarobiti, mjesto sažeći.
U ponoći kad je zemlju nojca obujmila
Eto ide kroz Penčiče vojska nemila,
Smioni Turci u sve mjesto uvukoše se
Gluho i tajno među kuća namjestiše se,
Čekajući dokle zora bude prasnuti
I s planine dvije vojske budu kliknuti
I za tijem ustrašeni svi Peraštani
Kad izljegu izvan kuća budu fatani.
Sve to vidu Peraštani iza prozora
Uzdišući dokle dođe žuđena zora.
Kad je bilo prije zore po volji Boga
Od svibnoga na petnaest mjeseca ovoga,
Stade buka, stade vika: „Alaj na more!"
Kako da se sva peraška planina ore.
S takom vikom puškajući slazu niz dole,
Kako voda niz litice i u prodole.
Naripljuju silni Turci na obje strane
Kolik da će proždrijeti sve Peraštane.
Kad se niže približoše istom odani,
Tadar oganj izmetnuše svi Peraštani.
Pucu puške iz čardaka kako topovi,

^{2 2} Poezija baroka XVII i XVIII vijek, ANTOLOGIJA, Titograd, 1976, str. 62. - 66.

Hrvatsko pjesništvo Boke kotorske - Ivan Krušala "Pjesna od boja peraskoga"

Oboruju silne Turke kako gromovi.
Koji prvi naskočiše smrt jih dopade,
Koji drugi ne poginu, ranjen ostade.
Čijem na Luku udariše i uljegoše
Dvadeset kuća brez čeljadi tad sažegoše.
U isto doba Mehmed aga više Penčića
Doprije svojom brzom četom od Korjenića
Turci s njime više Spile barjak staviše
Ali iz tvrđe tu jih pobiše.
Bješe tvrđa dim vladana od Vickovića
Vojvoda je, ne boji se Risvanovića.
Sa svijeh strana siplje oganj i s topovima
Razgonjiva silne Turke kô s gromovima.
Svega boja na vrh tvrđe žena se ukaza
U strašnomu veličanstvu Turcim se prikaza.
Bijelo ruho na se ima, svijetlo i sjajuće
Od odbrane djelo kaže svijem moguće.
Pristrašeni Turci vide tak(v)o čudestvo
Srce njima svijem slediva nje veličanstvo.
Ovako se božja Majka tad prikazala
I Perastu svoju vlastitu obranu dala.
Kada vide Mehmed aga da nije moguće
Pristupiti k ovoj tvrđi, udri na kuće.
Već ne može Mehmed aga više činiti,
Ne dadu mu iz čardaka oka otvoriti.
Učinio je što je mogô junak mahniti
Već ne može robj e robit, kuće plijeniti.
Uzmaknu se za ne biti sa svijem oboren
Pod naranču Širovića sjede umoren.
Vidješe ga Kolovići bratja s čardaka
Gdje se bješe obkružio od svijeh Turaka,
Čeferdarim iz čardaka zgodno udariše
I tako ga na zlo mjesto smrtno raniše.
Ranjen aga tad zavapi: „Bratjo mâ mila,
Rana me je dopanula i smrt nemila!"
Svi se Turci zabaviše oko vojvode.
Tad Kolović Krile vidje lijepje zgode,
Iz čardaka izletiva puškom u ruci
Brzo trči, samur slimi, život pokuči,
Pak na Turke puškom baca, ubi nekoga,
Malijem puškam oganj dava, ubi još koga.
Bježu Turci razagnani ispred hajduka,

Hrvatsko pjesništvo Boke kotorske - Ivan Krušala "Pjesna od boja peraškoga"

A on doprije k Mehmed agi, gdje ranjen huka.
Trže sablju damaškinju, glavu mu odsječe
Pak veselo, hitro i rado natrag uteče.
U čardaku svom uljeze, glavu donese,
Koju potla u Kotoru sobom ponese.
Ovu pjesnu ja učinih Ivan Krušala,
Opat, misnik u Perastu, Jesusu hvala,
Pošto dodoh iz učenja Patavinskoga
Malo vještan od jezika sad slovinskoga.
Uvjerujem od istine ove povijesti
I da ovdje ništa nije iz moje svijesti.
Starješine svjedočanstvo meni dadoše
I počajko moj pridragi, kako vidoše.
Koji se u boju namjeriše ovdi pisanu
I kako se sve nahodi u Pismohranu.

LITERATURA

Poezija baroka
XVII i XVIII vijek
ANTOLOGIJA

BIBLIOTEKA "LUČA"
"Antologija crnogorske književnosti"

Urednici
Branko Banjević
Sreten Perović
Milorad Stojović

Izbor, komentari, predgovori i prevodi
Miloš Milošević
Gracija Brajković

NIP "POBJEDA" - OOUR IZDAVAČKA DJELATNOST
Titograd, 1976